Book Review

รองศาสตราจารย์ ดร. ศิลปพร ศรีจั่นเพชร
ประธานคณะกรรมการวิชาชีพบัญชี ด้านการศึกษาและเทคโนโลยีการบัญชี สภาวิชาชีพบัญชีฯ
ที่ปรึกษาและอาจารย์พิเศษประจำภาควิชาการบัญชี
คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชื่อหนังสือ : Decoding Biodiversity Impacts: A Practical Guide to Corporate Reporting on Nature with the GRI Standards
ผู้จัดทำ : Global Reporting Initiative (GRI)
ปีที่พิมพ์ : 2025
สำนักพิมพ์ : Global Reporting Initiative
รูปแบบ : E-book

“In nature nothing exists alone.”
- Rachel Carson

คำกล่าวอันทรงพลังของ Rachel Carson นักชีววิทยาและนักสิ่งแวดล้อมผู้มีบทบาทสำคัญในการปลุกกระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมระดับโลก สะท้อนความจริงพื้นฐานของโลกธรรมชาติได้อย่างลึกซึ้งว่า ทุกองค์ประกอบในระบบนิเวศล้วนเชื่อมโยง และพึ่งพาอาศัยกันอย่างแยกไม่ออก ไม่ว่าจะเป็นพืช สัตว์ มนุษย์ หรือแม้แต่กิจกรรมทางเศรษฐกิจขององค์กรธุรกิจ ความสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้ “ความหลากหลายทางชีวภาพ” (Biodiversity) กลายเป็นรากฐานสำคัญของความมั่นคงทางระบบนิเวศ และความยั่งยืนของเศรษฐกิจโลก

อย่างไรก็ตาม ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา โลกกำลังเผชิญกับการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพในอัตราที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน อันเป็นผลมาจากกิจกรรมของมนุษย์ เช่น การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มข้น มลพิษ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้ภาคธุรกิจและองค์กรต่าง ๆ ถูกตั้งคำถามมากขึ้นเกี่ยวกับบทบาท และความรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติ

หนังสือ Decoding Biodiversity Impacts: A Practical Guide to Corporate Reporting on Nature with the GRI Standards จัดทำโดย Global Reporting Initiative (GRI) มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นคู่มือเชิงปฏิบัติสำหรับองค์กรที่ต้องการพัฒนาแนวทางการรายงานผลกระทบด้านความหลากหลายทางชีวภาพ

หนังสือเล่มนี้นำเสนอทั้งกรอบแนวคิด และกรณีศึกษาจากองค์กรที่เข้าร่วมโครงการ GRI Community Biodiversity Pilot ซึ่งเป็นโครงการนำร่อง ซึ่งจัดขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 2024-2025 โดยมีบริษัทจากหลากหลาย

อุตสาหกรรมจำนวน 14 แห่งเข้าร่วมเป็นองค์กรนำร่อง (Early Adopters) เพื่อทดลองใช้มาตรฐาน GRI 101: Biodiversity 2024 ในบริบทการดำเนินธุรกิจจริง ประสบการณ์จากโครงการนำร่องดังกล่าวจึงถูกนำมาถ่ายทอดในรูปแบบของกรณีศึกษา เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจถึงแนวทางการประยุกต์มาตรฐานดังกล่าวในทางปฏิบัติ

เนื้อหาของหนังสือเริ่มต้นด้วย บท Foreword และบท Introduction ที่อธิบายถึงความสำคัญของการรายงานด้านความหลากหลายทางชีวภาพในยุคที่ผู้มีส่วนได้เสีย ไม่ว่าจะเป็นนักลงทุน ภาครัฐ หรือสังคม ต่างคาดหวังให้องค์กรแสดงความรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อธรรมชาติ ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติยังคงเป็นเรื่องที่ท้าทาย เนื่องจากระบบนิเวศมีความซับซ้อน และยากต่อการวัดผล อย่างไรก็ตาม มาตรฐาน GRI 101 ได้ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อช่วยให้องค์กรสามารถเปิดเผยข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพได้อย่างชัดเจน เป็นระบบ และมีความน่าเชื่อถือ

ในส่วนของ Biodiversity Reporting with GRI 101 หนังสือได้อธิบายถึงแนวคิดสำคัญของมาตรฐานดังกล่าว ซึ่งมีผลบังคับใช้กับองค์กรที่รายงานตาม GRI ตั้งแต่เดือน มกราคม ค.ศ. 2026 เป็นต้นไป มาตรฐานนี้ช่วยให้องค์กรสามารถระบุปัจจัยที่ก่อให้เกิดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ (Drivers of Biodiversity Loss) วิเคราะห์พื้นที่หรือกิจกรรมที่มีผลกระทบสูงต่อระบบนิเวศ และพัฒนาวิธีการรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินผลกระทบต่อธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อีกหนึ่งประเด็นที่หนังสือเน้นย้ำ คือความสำคัญของ Interoperability หรือความสามารถในการเชื่อมโยงกับกรอบการรายงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ เช่น Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework และ Taskforce on Nature-related Financial Disclosures (TNFD) การออกแบบมาตรฐานให้สามารถเชื่อมโยงกับกรอบการรายงานอื่น ๆ นี้ มีเป้าหมายเพื่อลดความซ้ำซ้อนในการจัดทำรายงาน และช่วยให้องค์กรสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้มีส่วนได้เสียได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จุดเด่นที่สำคัญของหนังสือเล่มนี้ คือการนำเสนอกรณีศึกษา (Case Studies) จากองค์กรชั้นนำระดับโลก 4 แห่ง ซึ่งเข้าร่วมในโครงการนำร่อง และได้ทดลองนำมาตรฐาน GRI 101: Biodiversity 2024 ไปใช้จริงในกระบวนการจัดทำรายงานความยั่งยืน ได้แก่ (1) City Developments Limited (CDL) (2) Coca-Cola HBC (3) Enel และ (4) JSW Steel

กรณีศึกษาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางที่แตกต่างกันในการจัดการ และรายงานผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ตัวอย่างเช่น CDL ซึ่งเป็นบริษัทพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ระดับโลกจากประเทศสิงคโปร์ ได้นำมาตรฐาน GRI 304 มาใช้ในการรายงานความหลากหลายทางชีวภาพตั้งแต่ปี 2016 และได้พัฒนาแนวทางการประเมินผลกระทบด้านระบบนิเวศอย่างต่อเนื่อง แนวปฏิบัติที่สำคัญของบริษัท คือการดำเนินการ Biodiversity Impact Assessments ก่อนเริ่มโครงการก่อสร้าง เพื่อประเมินผลกระทบต่อระบบนิเวศโดยรอบ นอกจากนี้ CDL ยังนำเครื่องมือด้านข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์ผลกระทบต่อธรรมชาติ เช่น ENCORE เพื่อประเมินความพึ่งพาต่อบริการของระบบนิเวศ และ Xylo Systems เพื่อวิเคราะห์ความหลากหลายของสายพันธุ์ในพื้นที่โครงการ การใช้เครื่องมือเหล่านี้ช่วยให้บริษัทสามารถติดตามข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพได้อย่างละเอียด และนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ในการรายงานตามมาตรฐาน GRI 101 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขณะที่ Coca-Cola HBC ซึ่งเป็นบริษัทผู้ผลิตและจำหน่ายเครื่องดื่ม ได้ตั้งเป้าหมายในการสร้าง Net Positive Impact ต่อความหลากหลายทางชีวภาพภายในปี 2040 และได้เข้าร่วมโครงการของ Science Based Targets Network (SBTN) เพื่อพัฒนากระบวนการกำหนดเป้าหมายด้านธรรมชาติ การประเมินผลกระทบของบริษัทพบว่าผลกระทบที่สำคัญต่อความหลากหลายทางชีวภาพส่วนใหญ่เกิดขึ้นในกิจกรรมต้นน้ำของห่วงโซ่อุปทาน โดยเฉพาะในภาคเกษตรกรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน และการใช้น้ำในปริมาณมาก อย่างไรก็ตาม Coca-Cola HBC พบความท้าทายที่สำคัญในการรวบรวมข้อมูลจากซัพพลายเออร์ในห่วงโซ่อุปทาน เนื่องจากข้อมูลดังกล่าวมักอยู่นอกเหนือการควบคุมโดยตรงขององค์กร ส่งผลให้เกิดคำถามเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ใช้ในการประเมินผลกระทบ

ในอีกด้านหนึ่ง Enel ซึ่งเป็นบริษัทพลังงานระดับโลก ได้พัฒนาตัวชี้วัดด้านความหลากหลายทางชีวภาพตั้งแต่ปี 2020 โดยอ้างอิงตามข้อกำหนดของมาตรฐาน GRI 304 และได้ปรับปรุงแนวทางการประเมินผลกระทบโดยใช้การวิเคราะห์แบบ Site-specific analysis ซึ่งเน้นการประเมินผลกระทบในระดับพื้นที่ แนวทางดังกล่าวช่วยให้บริษัทสามารถระบุพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูง (Hotspots) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญด้านระบบนิเวศและมีความเสี่ยงที่จะได้รับผลกระทบจากกิจกรรมขององค์กร

ส่วนกรณีของ JSW Steel ซึ่งเป็นบริษัทผู้ผลิตเหล็กรายใหญ่ของประเทศอินเดีย ได้โดยบริษัทได้ตั้งเป้าหมายในการบรรลุ No Net Loss of Biodiversity ภายในปี ค.ศ.2030 เพื่อประเมินความก้าวหน้าต่อเป้าหมายดังกล่าว บริษัทได้นำวิธีการ Biological Diversity Protocol มาใช้ในการคำนวณผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ โดยใช้แนวคิด Double-Entry Bookkeeping เพื่อวัดทั้งผลกระทบเชิงลบและผลกระทบเชิงบวกต่อระบบนิเวศ แนวทางนี้ช่วยให้บริษัทสามารถติดตามความเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศและประเมินผลลัพธ์ของมาตรการอนุรักษ์ได้อย่างเป็นระบบ

จากกรณีศึกษาทั้งสี่นี้ หนังสือได้ถ่ายทอดบทเรียนสำคัญเกี่ยวกับการรายงานด้านความหลากหลายทางชีวภาพในเชิงปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นการระบุพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อระบบนิเวศ การเก็บรวบรวมข้อมูลผลกระทบ การประเมินผลกระทบเชิงปริมาณ รวมถึงการเชื่อมโยงข้อมูลดังกล่าวเข้ากับกลยุทธ์และการตัดสินใจขององค์กร

ผลกระทบที่หนังสือนี้อาจมีต่อวิชาชีพบัญชี ได้แก่ การนำมาตรฐาน GRI 101: Biodiversity 2024 มาใช้จะพลิกโฉมวิชาชีพบัญชีจากการรายงานตัวเลขทางการเงินเพียงอย่างเดียว ไปสู่การให้ความสำคัญกับ Impact materiality ซึ่งนักบัญชีต้องรับหน้าที่บูรณาการข้อมูลเชิงนิเวศเข้ากับกลยุทธ์ธุรกิจและกรอบการจัดการความเสี่ยงขององค์กร การเปลี่ยนแปลงนี้ผลักดันให้หลักสูตรที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาวิชาชีพบัญชีต้องครอบคลุมถึงการจัดการข้อมูลทางนิเวศวิทยา (Ecological data management) เพื่อให้การเปิดเผยข้อมูลที่ไม่ใช่ทางการเงินมีความเข้มงวด และน่าเชื่อถือ

นอกจากนี้ บทบาทของนักบัญชีจะขยายไปสู่การให้ความเชื่อมั่นและการตรวจสอบ เพื่อป้องกันปัญหาการฟอกเขียวหรือ Greenwashing โดยเฉพาะการจัดการกับความท้าทายของข้อมูลต้นน้ำและการสร้างบันทึกการตรวจสอบ (Audit trails) ที่โปร่งใสจากแหล่งข้อมูลที่ซับซ้อน เช่น การตรวจสอบผ่านดาวเทียมหรือการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ การใช้เครื่องมือเชิงเทคนิคอย่าง ENCORE และกรอบการทำงาน TNFD LEAP จะทำให้นักบัญชีกลายเป็น

กลไกหลักในการแปลความเสี่ยงทางธรรมชาติให้เป็นนัยสำคัญทางการเงิน ซึ่งช่วยสร้างความยืดหยุ่น (Resilience) ให้กับองค์กรในระยะยาว

โดยภาพรวม หนังสือ *Decoding Biodiversity Impacts* มิได้เป็นเพียงคู่มือทางเทคนิคสำหรับการรายงานข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพเท่านั้น แต่ยังเป็นการเชื้อเชิญให้องค์กรธุรกิจตระหนักถึงบทบาทของตนในการปกป้องระบบนิเวศของโลก การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบต่อธรรมชาติอย่างโปร่งใสถือเป็นก้าวสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงไปสู่เศรษฐกิจที่เคารพขีดจำกัดของธรรมชาติ และสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางธุรกิจกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระยะยาว ดังที่ Robin Hodess ได้กล่าวไว้ในบทนำของหนังสือว่า

“Information on impacts is necessary to make decisions for change and drive toward a sustainable future. This shift is essential, not only for nature, but to safeguard the world we leave for generations to come.”

- Robin Hodess, Global Reporting Initiative

ถ้อยคำดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การทำความเข้าใจและรายงานผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพมิใช่เพียงภารกิจขององค์กรใดองค์กรหนึ่ง หากแต่เป็นความรับผิดชอบร่วมกันของภาคธุรกิจและสังคมในการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อส่งต่อโลกที่สมบูรณ์ให้กับคนรุ่นต่อไป